

Стала економіка

УДК: 338.48:504:502.131.1:349.6(477.87)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15618921>

**Актуальні соціо-еколого-економічні та правові проблеми реалізації
концепції сталого розвитку туризму та рекреації
в регіоні Українських Карпат**

Дубовіч Іон Андрійович

кандидат географічних наук, спеціаліст з міжнародного права, професор,
завідувач кафедри економіки, туризму та рекреації Національного
лісотехнічного університету України,
м. Львів, Україна,
<https://orcid.org/0000-0002-3719-7957>

Василишин Христина Романівна

кандидат економічних наук, старший викладач кафедри економіки, туризму
та рекреації Національного лісотехнічного університету України,
м. Львів, Україна,
<https://orcid.org/0000-0002-2881-233X>

Мацько Ростислав Богданович

аспірант кафедри економіки, туризму та рекреації Національного
лісотехнічного університету України, м. Львів, Україна,
<https://orcid.org/0009-0008-3062-948X>

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

Рожкович Олег Миколайович

аспірант кафедри економіки, туризму та рекреації Національного
лісотехнічного університету України, м. Львів, Україна,

<https://orcid.org/0009-0005-2385-7327>

Дубовіч Мар'яна-Надія Іонівна

студентка четвертого курсу Юридичного Факультету Львівського
національного університету імені Івана Франка, м. Львів, Україна,

<https://orcid.org/0000-0001-5107-3216>

Прийнято: 16.05.2025 | Опубліковано: 29.05.2025

***Анотація.** Зважаючи на виклики збройної агресії Росії проти України, зміни клімату, євроінтеграційний процес України та необхідність збереження природної і культурної спадщини, виникає потреба комплексного соціо-еколого-економічного і правового дослідження спрямованого на реалізацію концепції сталого розвитку туризму та рекреації регіону Українських Карпат. Збалансоване та раціональне використання туристично-рекреаційного потенціалу з метою активізації сталого розвитку туризму та рекреації в регіоні Українських Карпат зумовлюється сукупністю передумов і чинників, що створюють підґрунтя для їх всебічного наукового аналізу. Метою цього дослідження є аналіз і розроблення соціо-еколого-економічних і правових рекомендацій щодо імплементації концепції сталого розвитку туризму і рекреації в регіоні Українських Карпат. Реалізація поставленої мети зумовила необхідність вирішення ряд завдань. Звернено увагу на значення регіону Українських Карпат у формуванні туристично-рекреаційного потенціалу країни. Розглянуто актуальні соціальні, екологічні, економічні та правові проблеми, які виникають при впровадженні концепції*

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

сталого розвитку туризму та рекреації в регіоні Українських Карпат. Наголошено, що унікальні природні ландшафти, багате біорізноманіття та культурна спадщина регіону Українських Карпат створюють сприятливі передумови для розвитку туризму та рекреації. Обґрунтовано, що серйозні проблеми щодо практичної реалізації концепції сталого розвитку туризму та рекреації в регіоні Українських Карпат спричинені активним освоєнням території, збільшенням туристичних потоків, безсистемною забудовою, екологічним правопорушенням та соціальними викликами місцевих громад. Виявлено, що наявність низки державних і регіональних програм розвитку туризму та рекреації є недостатнім для інтеграції принципів сталого розвитку. З'ясовано, що неузгодженість між економічними інтересами та екологічними обмеженнями, відсутність ефективного контролю щодо дотримання природоохоронного законодавства, а також низький рівень залучення місцевого населення до планування розвитку туризму та рекреації в досліджуваному регіоні зумовлює виникнення складного комплексу соціо-еколого-економічних і правових проблем.

Зазначено, що у другій половині XX – на початку XXI століття у регіоні Українських Карпат спостерігається інтенсивне зростання туристичних потоків, що зумовлює підвищення антропогенного тиску на природні екосистеми та сприяє їх поступовій деградації. Обґрунтовано, що актуальним є визначення чинників, які стримують реалізацію концепції сталого розвитку туризму та рекреації. Проаналізовано економіко-правові недоліки у сфері туризму та рекреації, а також моделі щодо соціального очікування, економічної вигоди, екологічної доцільності тощо. Визначено, що результати соціо-еколого-економічного та правового дослідження повинні стати науковою основою для формування концептуальних засад сталого розвитку туризму та рекреації в межах досліджуваного регіону. Запропоновано розробити регіональну стратегію сталого розвитку туризму

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

та рекреації, а також активно залучати місцевих громад до процесів планування розвитку туризму та рекреації в регіоні тощо.

Ключові слова: *сталий розвиток, туризм та рекреація, зміни клімату, біорізноманіття, навколишнє природне середовище, регіон Українських Карпат, правове регулювання, соціо-еколого-економічні аспекти.*

Current socio-ecological-economic and legal problems of implementing the concept of sustainable development of tourism and recreation in the Ukrainian Carpathians region

Ion Dubovich

PhD in Geographical Sciences, Specialist in International Law, Professor, Head of the Department of Economics, Tourism and Recreation, Ukrainian National Forestry University, Lviv, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0002-3719-7957>

Khrystyna Vasylyshyn

PhD in Economic science, Senior lecturer at the Department of Economics, Tourism and Recreation, Ukrainian National Forestry University, Lviv, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0002-2881-233X>

Rostyslav Matsko

Postgraduate student at the Department of Economics, Tourism and Recreation, Ukrainian National Forestry University, Lviv, Ukraine,
<https://orcid.org/0009-0008-3062-948X>

Oleh Rozhkovych

Postgraduate student at the Department of Economics, Tourism and Recreation,

Ukrainian National Forestry University, Lviv, Ukraine,

<https://orcid.org/0009-0005-2385-7327>

Mariana-Nadiia Dubovich

a fourth-year student of the Faculty of Law of the Ivan Franko National University

of Lviv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0001-5107-3216>

Abstract. *Given the challenges of Russia's armed aggression against Ukraine, climate change, Ukraine's European integration process, and the need to preserve natural and cultural heritage, there is a need for a comprehensive socio-ecological-economic and legal study aimed at implementing the concept of sustainable development of tourism and recreation in the Ukrainian Carpathians region. Balanced and rational use of tourism and recreation potential in order to activate the sustainable development of tourism and recreation in the Ukrainian Carpathians region is determined by a set of prerequisites and factors that create the basis for their comprehensive scientific analysis. The purpose of this study is to analyze and develop socio-ecological-economic and legal recommendations for the implementation of the concept of sustainable development of tourism and recreation in the Ukrainian Carpathians region. The implementation of the set goal necessitated the solution of a number of tasks. Attention is drawn to the importance of the Ukrainian Carpathian region in the formation of the country's tourism and recreation potential. The current social, environmental, economic and legal problems that arise when implementing the concept of sustainable development of tourism and recreation in the Ukrainian Carpathian region are considered. It was emphasized that the unique natural landscapes, rich biodiversity, and cultural heritage of the Ukrainian Carpathians region create favorable conditions for the*

development of tourism and recreation. It is substantiated that serious problems with the practical implementation of the concept of sustainable development of tourism and recreation in the Ukrainian Carpathians region are caused by active development of the territory, increased tourist flows, unsystematic development, environmental violations, and social challenges of local communities. It was found that the presence of a number of state and regional programs for the development of tourism and recreation is insufficient for the integration of the principles of sustainable development. It was found that the inconsistency between economic interests and environmental restrictions, the lack of effective control over compliance with environmental legislation, as well as the low level of involvement of the local population in planning the development of tourism and recreation in the studied region leads to the emergence of a complex set of socio-ecological-economic and legal problems. It is noted that in the second half of the 20th - early 21st centuries, an intensive growth in tourist flows was observed in the Ukrainian Carpathians region, which led to an increase in anthropogenic pressure on natural ecosystems and contributed to their gradual degradation. It is substantiated that it is relevant to identify factors that hinder the implementation of the concept of sustainable development of tourism and recreation. Economic and legal shortcomings in the field of tourism and recreation, as well as models of social expectations, economic benefits, environmental feasibility, etc. are analyzed. It was determined that the results of the socio-ecological-economic and legal research should become a scientific basis for the formation of conceptual principles for the sustainable development of tourism and recreation within the studied region. It is proposed to develop a regional strategy for the sustainable development of tourism and recreation, as well as actively involve local communities in the planning processes for the development of tourism and recreation in the region, etc.

Keywords: *sustainable development, tourism and recreation, climate change, biodiversity, environment, Ukrainian Carpathian region, legal regulation, socio-ecological and economic aspects.*

Постановка проблеми. В умовах сучасних кліматичних змін та збройної агресії Росії проти України сфера туризму та рекреації зазнала істотних втрат і наразі належить до найбільш уразливих галузей. У низці регіонів України функціонування туризму та рекреації значно ускладнене, а на окремих територіях його реалізація є фактично неможливою.

В регіоні Українських Карпат, де сфера туризму та рекреації відіграє ключову роль у забезпеченні сталого соціально-економічного розвитку та збереженні навколишнього природного середовища, нині стикається з серйозними викликами. Це зумовлює необхідність глибоких соціо-еколого-економічних та правових змін, впровадження сучасних наукових і практичних підходів, а також розробленні нових стратегічних напрямів, які б відповідали актуальним умовам та ґрунтувались на засадах сталого розвитку. Регіон Українських Карпат має важливе значення у формуванні туристично-рекреаційного потенціалу країни. Унікальні природні ландшафти, багате біорізноманіття та культурна спадщина створюють сприятливі передумови для розвитку туризму та рекреації в цьому регіоні. Проте активне освоєння території, збільшення туристичних потоків, безсистемна забудова, екологічне правопорушення та соціально-економічні проблеми місцевих громад створюють серйозні виклики щодо практичної реалізації концепції сталого розвитку в регіоні. Попри наявність низки державних і регіональних програм розвитку туризму та рекреації, рівень інтеграції принципів сталого розвитку в регіоні Українських Карпат залишається недостатнім. Неузгодженість між економічними інтересами та екологічними обмеженнями, відсутність ефективного контролю щодо дотримання природоохоронного законодавства,

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

а також низький рівень залучення місцевого населення до планування розвитку туризму та рекреації в регіоні зумовлює виникнення складного комплексу соціальних, екологічних, економічних та правових проблем.

Отже, з огляду на виклики, спричинені кліматичними змінами та російсько-українською війною, а також враховуючи євроінтеграційний курс України й важливість збереження природної та культурної спадщини регіону Українських Карпат, питання сталого розвитку туризму та рекреації потребує всебічного дослідження в соціальному, екологічному, економічному та правовому контекстах.

Слід зазначити, що у другій половині XX – на початку XXI століття у регіоні Українських Карпат спостерігається інтенсивне зростання туристичних потоків, що зумовлює підвищення антропогенного тиску на природні екосистеми та сприяє їх поступовій деградації. Саме тому актуальним є визначення чинників, які стримують реалізацію концепції сталого туризму та рекреації, аналіз економіко-правових недоліків у цій сфері й пошук ефективних моделей щодо соціального очікування, економічної вигоди, екологічної доцільності тощо. Результати такого дослідження повинні стати науковою основою для формування концептуальних засад сталого розвитку туризму та рекреації в межах досліджуваного регіону.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Деякі аспекти розвитку туризму та рекреації відображено в працях вітчизняних і зарубіжних вчених: Л.Г. Бишовець [9], З.В. Бондарчук [9], А.М. Данилюк [9], Г.В. Машіка [5], Н.В. Павліха [6], А.Ю. Савчук [6], Г.М. Чепурда [9], І.О. Цимбалюк [6], Birgit Steck [10], Martha Honey [11] та ін. Попри наявність окремих теоретико-методологічних та економіко-правових напрацювань, питання імплементації концепції сталого розвитку туризму та рекреації в регіоні Українських Карпат потребує удосконалення. У наявних публікаціях не в повній мірі враховано специфіку соціо-еколого-економічних та правових викликів регіону. У зв'язку

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

з цим актуалізується необхідність проведення комплексного дослідження зазначених проблем у контексті реалізації принципів сталого розвитку туризму та рекреації. Особливої значущості набуває застосування міждисциплінарного підходу, що дозволяє всебічно охоплювати соціальні запити, екологічні обмеження та економічні реалії щодо розвитку туризму та рекреації в межах досліджуваної території.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однією з основних перешкод для реалізації концепції сталого розвитку туризму та рекреації у всіх регіонах України, в т.ч. Карпатському регіоні є повномасштабна війна Росії проти України, що розпочалася 24 лютого 2022 року. Ця війна спричинила значні руйнування, призвела до численних людських жертв і завдала серйозної шкоди екосистемам, спричинивши їхню деградацію та знищення [3]. Реалізація концепції сталого розвитку туризму та рекреації можлива лише за умови раціонального використання, збереження та відновлення природних ресурсів, а також комплексного вирішення соціальних, екологічних, економічних і правових проблем на всій території України та в кожному економічному регіоні.

У нинішніх умовах збройної агресії Росії проти України та зміни клімату, туристично-рекреаційна сфера опинилась серед найбільш уражених. Туризм та рекреація відіграє важливу роль у забезпеченні сталого соціально-економічного розвитку, збереженні навколишнього природного середовища, а також у відновленні психоемоційного та фізичного стану населення. Саме тому ця сфера, яка в наш час стикається з серйозними викликами, потребує комплексних соціо-еколого-економічних та правових змін, а також впровадження сучасних теоретичних і практичних підходів та формування нових стратегічних орієнтирів, які б відповідали актуальним умовам і ґрунтувались на засадах концепції сталого розвитку.

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

Слід зазначити, що сталий розвиток туризму та рекреації, це складний і динамічний процес. Основною метою сталого розвитку туризму та рекреації є досягнення економічної вигоди й екологічної доцільності, зокрема збереження екосистеми та місцевої культурної ідентичності населення кожного регіону [10; 11]. Перехід на вектор сталого розвитку сфери туризму та рекреації є вимогою часу, визнаною не лише в Україні але й у світі. Досягнення соціально-економічного добробуту населення, стабільності соціо-еколого-економічних та правових систем було обговорено на Саміті ООН зі сталого розвитку, що відбувся у 2015 р. у Нью-Йорку (США) за участю понад 190 представників держав світу. На цьому Саміті одностайно ухвалили новий «Порядок денний для сталого розвитку до 2030 року» [1]. Збалансованість і ефективність використання туристичного потенціалу задля активізації сталого розвитку туризму та рекреації в регіоні Українських Карпат визначаються низкою передумов і чинників, що дозволяє проведення їх ґрунтовного аналізу. Результативне наукове дослідження для впровадження концепції сталого розвитку туризму та рекреації в регіоні Українських Карпат потребує системного підходу, що враховує складну взаємодію соціальних, екологічних, економічних та правових аспектів.

В наш час, до основних соціальних проблем регіону Українських Карпат можна віднести низький рівень зайнятості місцевого населення. Однак сфера туризму та рекреації в регіоні Українських Карпат має потенціал стати важливим джерелом працевлаштування. Але для цього мешканці регіону, які бажають працювати у сфері туризму та рекреації, мають здобути якісну фахову освіту та професійну підготовку, що дозволить їм скористатися новими можливостями, які відкривають розвиток туризму та рекреації в Українському Карпатському регіоні. Іншою важливою соціальною проблемою у регіоні Українських Карпат є міграція та депопуляція населення. Внаслідок обмежених можливостей для самореалізації та професійного зростання,

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

молоді люди змушені виїжджати до великих міст або за кордон, що суттєво послаблює кадровий потенціал і стримує розвиток туризму та рекреації в досліджуваному регіоні [2].

До основних екологічних проблем, які гальмують розвиток туризму та рекреації в регіоні Українських Карпа можна віднести надмірне навантаження на природні ресурси, спричинене неконтрольованим напливом туристів, що призводить до деградації ландшафтів, вирубки лісів і забруднення водойм. Окрім того, в регіоні Українських Карпат спостерігається недостатньо розвинена інфраструктура для поводження з відходами – у багатьох населених пунктах відсутні умови для ефективного сортування та переробки відходів, а також сучасні полігони (звалища) для сміття, що створює загрозу для екосистем. Через забудову та руйнування природних територій змінюється мікроклімат і зменшується біорізноманіття, що негативно впливає на рідкісні види флори та фауни [2].

Серед ключових економічних проблем, що гальмують ефективний розвиток туризму та рекреації в регіоні Українських Карпат, можна виділити такі: низький рівень інвестицій у туристичну інфраструктуру – спостерігається дефіцит сучасних доріг, готелів, інформаційних центрів і зручного транспортного сполучення; виражена сезонність туризму, оскільки основний наплив відвідувачів припадає на літній та зимовий періоди, що призводить до нестабільних доходів для місцевого бізнесу; туристичні послуги є недостатньо різноманітними – переважають масові форми туризму, як наприклад, гірськолижні курорти та пішохідні маршрути, тоді як потенціал оздоровчого, культурного, екологічного та інших видів туризму залишаються мало реалізованими [2; 5].

Стосовно економіко-правових проблем, які стримують розвиток туризму та рекреації в регіоні Українських Карпат, можна виділити наступні: недосконалість законодавчої бази (відсутність чіткого правового регулювання

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

туризму та рекреації); корупційні аспекти та непрозорість у розподілі земель (землі для розвитку туризму та рекреації часто використовуються з порушенням правових норм, що викликає конфлікти між владою, громадою та бізнесом); недостатній контроль за дотриманням екологічних норм (відсутні належні практичні механізми контролю, штрафів та відповідальності за екологічні порушення) та ін.

Зазначимо, що розвиток туризму та рекреації у всіх регіонах України, в т.ч. Карпатському має відбуватися відповідно до принципів сталого розвитку. Але оскільки сьогодні в різних регіонах України спостерігаються суттєві соціально-економічні та екологічні диспропорції, що особливо виражені у областях, де тривають постійні бойові дії (зокрема Луганська, Донецька, Харківська, Запорізька, Херсонська та інші області), а також у регіонах, які тимчасово перебувають під контролем російських військ, що охоплює приблизно 20% території України [3], то ця напружена безпекова ситуація має відчутний вплив на розвиток туризму та рекреації і для регіону Українських Карпат. В умовах сучасної російсько-української війни забезпечення безпеки для туристів на території України є надзвичайно складним завданням.

Розв'язання вищезгаданих проблем, потребує комплексного, інтегрованого соціо-еколого-економічного та правового підходу, зокрема: розроблення регіональної стратегії сталого розвитку туризму та рекреації; активне залучення місцевих громад до процесів планування розвитку туризму та рекреації в кожному регіоні; забезпечення якісної освіти та професійної підготовки кадрів у туристично-рекреаційній сфері; залучення інвестицій у туристично-рекреаційну інфраструктуру, а також зміцнення міжвідомчої співпраці, ефективного екологічного контролю, економіко-правового регулювання тощо.

Сьогодні сфера туризму та рекреації виступає важливим складовим економіки, що демонструє стійкий розвиток і має значний вплив на соціально-

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

економічний розвиток регіону Українських Карпат, зокрема: Закарпатська область – гірськолижний, лікувально-оздоровчий, зелений та етнокультурний туризм; Івано-Франківська область – центр гірського туризму, екологічного та спортивного туризму; Львівська область – культурно-історичний та гастрономічний туризм. Місто Львів – одне з найпопулярніших туристичних місць в Україні; Чернівецька область – розвиток етнографічного, культурного та гірськолижного туризму. Ці регіони України отримують прибутки від туристичних та рекреаційних послуг, стимулюють розвиток малого бізнесу, інфраструктури та зайнятості населення.

Зазначимо, що досягнення сталого розвитку туризму та рекреації в регіоні Українських Карпат є неможливим без реалізації ефективної нормативно-правової бази. Така база має забезпечувати сприятливі умови для функціонування туристично-рекреаційного сектору, відповідати міжнародним стандартам у сфері регулювання внутрішнього і міжнародного туризму та рекреації, а також сприяти оптимізації візових і митних процедур. Правове регулювання здатне як стимулювати, так і стримувати розвиток туристично-рекреаційної сфери.

З метою забезпечення ефективної організації, функціонування і розвитку туризму та рекреації в Україні ухвалено низку нормативно-правових актів (таблиця).

Таблиця

Основні нормативно-правові акти, що регламентують суспільні відносини у сфері туризму та рекреації в Україні [3]

Назва нормативно-правового акту, дата прийняття	Основні аспекти, які регламентує нормативно-правовий акт
Конституція України, від 28 червня 1996 р.	Визначено правові аспекти на відпочинок та забезпечення безпеки для життя і здоров'я людини, а також право на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди.

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

Закон України «Про туризм», від 15 вересня 1995р.	Окреслено загально-правові, організаційні та соціально-економічні основи реалізації державної політики України у сфері туризму та рекреації. Закон спрямований на забезпечення конституційних прав громадян, зокрема права на відпочинок, безпечне для життя і здоров'я довкілля, охорону здоров'я, задоволення духовних потреб, свободу пересування тощо.
Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб і фізичних осіб – підприємців та громадських формувань», від 15 травня 2003 р.	Регулюються відносини у сфері державної реєстрації юридичних осіб, громадських об'єднань без статусу юридичної особи, а також фізичних осіб – підприємців та ін.
Закон України «Про особисте селянське господарство», від 15 травня 2003 р.	Визначено правові, організаційні, соціальні, екологічні та економічні аспекти ведення особистого селянського господарства. Встановлено правові умови, що забезпечують можливість здійснення господарської діяльності особистими селянськими господарствами для здійснення туристичної та рекреаційної діяльності.
Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року», від 16 березня 2017 р.	Спрямоване на створення сприятливих передумов для розвитку туризму та рекреації відповідно до міжнародних стандартів якості та з урахуванням європейських цінностей. Визначено умови для поступового переходу до високорентабельної, конкурентоспроможної та інтегрованої у світовий ринок туристично-рекреаційної сфери, що сприяє підвищенню якості життя населення, прискоренню соціально-економічного розвитку регіонів України та популяризації України на міжнародному рівні.

Базовим нормативно-правовим актом, що регламентує діяльність у сфері туризму та рекреації в Україні, є Закон України «Про туризм» від 15 вересня 1995 року. У цьому законі викладені фундаментальні положення щодо раціонального використання туристично-рекреаційних ресурсів, а також визначені організаційно-правові засади, що регулюють діяльність у сфері туризму та рекреації на території України. У Закон України «Про туризм» окреслені ключові напрями реалізації державної політики, що включають: формування та реалізацію стратегічних пріоритетів у туристично-рекреаційній сфері; запровадження механізмів класифікації та оцінки

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

туристично-рекреаційного потенціалу, його збереження та раціонального використання; ефективне планування і розподіл державних фінансових ресурсів на розвиток туризму та рекреації; забезпечення безпеки туристично-рекреаційної діяльності; розроблення нормативно-правової бази для регулювання правовідносин у сфері туризму та рекреації; встановлення порядку ліцензування діяльності в цій сфері та кваліфікаційних вимог до професійної підготовки фахівців; участь в розробленні й реалізації міжнародних програм, орієнтованих на сталий розвиток туризму та рекреації [4].

З огляду на актуальні проблеми практичної реалізації концепції сталого розвитку туризму та рекреації, у 2017 році Кабінет Міністрів України затвердив Стратегію розвитку туризму та курортів на період до 2026 року (постанова від 16 березня 2017 року). Її головною метою є створення сприятливих умов для розвитку туризму та рекреації відповідно до міжнародних стандартів якості та європейських цінностей. У цій Стратегії окреслені основні напрями державної туристичної політики, зокрема щодо забезпечення безпеки для туристів, розвитку туристичної інфраструктури, формування ефективної державної політики у сфері туризму і курортів тощо [8].

Важливе значення щодо правового регулювання розвитку туризму та рекреації відіграють численні міжнародні договори, учасницею яких є Україна, зокрема ті, що ратифіковані Верховною Радою України. Суттєво зросла актуальність уніфікації національного законодавства у сфері туризму відповідно до міжнародно-правових норм, оскільки розглядається як один із ключових чинників розвитку туризму та рекреації.

В нинішніх умовах війни Росії проти України, зростання терористичних загроз на глобальному рівні та міжнародної політичної дестабілізації, особливого значення набуває питання гарантування безпеки туристів. Це

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

потребує посилення ролі держави у впровадженні комплексних заходів, спрямованих на відновлення політичної стабільності та вдосконалення системи безпеки туристів в контексті нормативно-правового регулювання. Саме тому, наявність в Україні належної економіко-правової бази становить підґрунтя для забезпечення безпеки туристів, екологічної стійкості та охорони навколишнього природного середовища, що визнаються ключовими пріоритетами сталого розвитку туризму та рекреації.

Отже суттєвим чинником, який може активізувати або гальмувати розвиток туризму та рекреації, є нормативно-правова база. Досягнення сталого розвитку туристично-рекреаційної сфери не можливе без міцної законодавчої основи, яка повинна забезпечувати належні умови для ведення туристичного бізнесу, відповідати міжнародним нормам щодо регулювання міжнародного та внутрішнього туризму, сприяти спрощенню візових, митних, транскордонних формальностей тощо [12].

Висновки та перспективи подальших досліджень.

1. Сталий розвиток туризму та рекреації в Українських Карпатах вимагає комплексного підходу, який враховує тісний взаємозв'язок соціальних, екологічних, економічних і правових аспектів. Порушення балансу між цими складовими може спричинити посилення соціальних конфліктів, деградацію довкілля і економічну нестійкість у регіоні.

2. До основних соціальних проблем у регіоні Українських Карпат належить диспропорційний розподіл вигод від туристично-рекреаційної діяльності, міграція молодого населення, руйнування традиційного способу життя внаслідок російсько-української війни, а також зростання тіньової зайнятості.

3. Екологічні виклики зумовлені надмірним впливом людської діяльності на довкілля, неефективним використанням природних ресурсів та

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

недостатнім рівнем екологічної свідомості як серед туристів, так і серед місцевих жителів.

4. Основними економічними бар'єрами є недостатній рівень інвестицій у сталий розвиток туризму та рекреації, низька підтримка малого й середнього бізнесу, а також відсутність цілісної державної стратегії щодо розвитку туризму та рекреації.

5. Правове регулювання сталого туризму та рекреації залишається фрагментарним, неузгодженим і недостатньо адаптованим до особливостей Карпатського регіону. Це зумовлює необхідність удосконалення нормативно-правової бази з урахуванням міжнародних екологічних та соціальних стандартів.

6. Перспективним напрямом подальших досліджень є розроблення та апробація концепції сталого розвитку туризму та рекреації за активної участі місцевих громад і органів місцевого самоврядування в регіоні Українських Карпат.

7. Актуальним напрямом наукових досліджень є всебічне вивчення впливу туристично-рекреаційної діяльності на біорізноманіття та екосистемні послуги в різних районах Українських Карпат з метою розроблення диференційованих еколого-політичних підходів щодо охорони природного середовища.

8. Важливим завданням є оцінка ефективності державної політики та інституційної структури у сфері туризму та рекреації, з урахуванням аналізу практик сусідніх країн ЄС – Румунії, Словаччини та Польщі – з метою адаптації успішного зарубіжного досвіду.

9. Оптимізація економіко-правового регулювання передбачає розроблення спеціальних законодавчих ініціатив, спрямованих на досягнення збалансованості між економічними інтересами та охороною довкілля.

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

10. Створення інтегрованої системи сталого моніторингу туристично-рекреаційної діяльності з використанням цифрових технологій, геоінформаційних систем (ГІС) та відкритих екологічних даних.

Список використаних джерел

1. Дубовіч І.А., Адамовський О.М., Васишин Х.Р., Перхач О.Р., Волковська Ю.І., Петрецькі Н.-М. Екологічна економіка : інструмент реалізації концепції сталого розвитку. *Наукові праці Лісівничої академії наук України*. 2021. Випуск 23. С. 117-129. DOI: <https://doi.org/10.15421/412133>.

2. Дубовіч І.А., Фомічева Т.Є., Петрецькі Н.-М. Концептуальні засади розвитку екологічного туризму на території лісового фонду Українських Карпат відповідно до природних умов та ресурсів. *Науковий економічний журнал «ІНТЕЛЕКТ XXI»*. 2022. №2. С. 8-12. DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8801/2022-2.2>.

3. Дубовіч І.А., Аніщенко А.П., Юрків Н.М., Волковська Ю.І., Мацько Р.Б., Рожкович О.М., Дубовіч М.-Н.І., Пилип'як О.В. Сучасні теоретико-методичні та економіко-правові проблеми імплементації концепції сталого розвитку туризму і рекреації в Україні. *Наукові праці Лісівничої академії наук України*. 2024. Випуск 27. С. 139-149. DOI: <https://doi.org/10.15421/412421>.

4. Закон України «Про туризм» (від 15.09.1995 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/324/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 22.04.2025).

5. Машіка Г.В., Лендел В.В. Природоохоронні території як головний елемент розвитку туристсько-рекреаційного використання. *Мукачівський державний університет. Економіка і суспільство*. 2016. Випуск 2. С. 452-458. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/2_ukr/81.pdf (дата звернення: 23.04.2025).

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

6. Павліха Н.В., Цимбалюк І.О., Савчук А.Ю. Сталий розвиток туризму та рекреації: сучасні виклики й перспективи для України : монографія. *Електронне видання на CD-ROM*. 2022. 210 с. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/20754/1/tyruz_m_2022.pdf. (дата звернення: 20.04.2025).

7. Соловій І.П., Адамовський О.М., Дубовіч І.А. Сталий туризм: сучасний стан та перспективи розвитку в Україні. Економіка та суспільство / Електронний журнал. 2023. Випуск № 50. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2433>.

8. Стратегія розвитку туризму та курортів до 2026 року (від 16.03.2017 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-%D1%80#Text> (дата звернення: 24.04.2025).

9. Стратегії сталого розвитку в туризмі та готельно-ресторанному бізнесі: можливості і проблеми запровадження в Україні : кол. монографія. 2021. 189 с. URL: https://geography.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/11/2021_Strategii-staloho-rozvytku-v-turyzmi-ta-hotelno-restorannomu-biznesi-mozhlyvosti-i-problemy-zaprovadzhennia-v-Ukraini.pdf (дата звернення: 20.04.2025).

10. Birgit Steck. Sustainable Tourism as a Development Option. Practical Guide for Local Planners, Developers and Decision Makers. Eschborn: Federal Ministry for Economic Cooperation and Development, 1999. URL: <https://www.meso-nrw.de/toolkit/Downloads/csd-7.pdf> (date of access: 22.04.2025).

11. Martha Honey. Ecotourism and Sustainable Development: Who Owns Paradise? (Second ed.). Washington DC: Island Press, 2008. URL: <https://islandpress.org/books/ecotourism-and-sustainable-development-second-edition#desc> (date of access: 20.04.2025).

12. Schönherr S., Peters M., Kuščer K.. Sustainable tourism policies: From crisis-related awareness to agendas towards measures. Journal of Destination Marketing & Management. Volume 27. 2023. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jdmm.2023.100762> (date of access: 21.04.2025)